

Καιρός τοῦ Ποιῆσαι

Ἡ παιδεία τοῦ Θεοῦ

Παιδεία τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ ἐλεύσεις καί οἱ ἀποκρύψεις τῆς Χάριτος καί ὅλη ἡ γνώση περί τοῦ Θεοῦ καί τῆς αἰωνίου ζωῆς πού προσφέρεται στόν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος δέχεται αὐτές τίς ἐλεύσεις καί τίς ἀποκρύψεις τῆς ἀκτίστου Χάριτος. Αὐτή ἡ παιδεία τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἓνα μυστήριο, ἀφοῦ ὅ,τι γίνεται καί ἐνεργεῖται μέσα στήν Ἐκκλησία εἶναι μυστήριο. Στρηιζόμαστε πολύ στήν διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων, πού εἶναι «οἱ πείρα μεμυημένοι» καί ἔχουν δεχθῆ τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ γύρω ἀπό αὐτές τίς πραγματικότητες.

Γιά τήν παιδεία τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουν πολλά χωρία μέσα στήν Παλαιά καί στήν Καινή Διαθήκη. Δέν ἔχουμε πρόθεση νά τά ἀναλύσουμε διεξοδικά. Ἀπλῶς καί μόνον ἀναφερόμαστε στήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Εἰσαγωγικά μπορούμε νά ἰσχυρισθοῦμε ὅτι οἱ ἐξ' Ἑβραίων Χριστιανοί, πρὸς τοὺς ὁποῖους ἀπευθύνεται ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐδέχθησαν τήν Χάρη τοῦ Χριστοῦ καί ἀμέσως μετὰ ἀντιμετώπισαν διωγμούς ἐκ μέρους τῶν ἄλλων συμπατριωτῶν τους. Καί ἐπειδὴ εἶχαν λίγο κλονισθῆ, γι' αὐτό συγγράφει τήν ἐπιστολή αὐτή ὁ Ἀπόστολος τονίζοντας μερικὲς ἀλήθειες μεταξύ τῶν ὁποίων, ὅτι ὁ διωγμός καί, γενικά, ὁ πειρασμός εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένα μέ τά παιδιά τοῦ Θεοῦ. Σ' αὐτό τό μυστήριο τῆς παιδείας ἀναφέρεται ὅλο τό Β' κεφάλαιο τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς.

Ἄλλὰ ὁ πειρασμός αὐτός δέν ἦταν μόνον ἐξωτερικός. Ἦταν καί ἐσωτερικός. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί ἀντιμετώπισαν τό πρόβλημα τῆς ἄρσεως τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπό τήν καρδιά τους καί δέν μπορούσαν νά ἀντιληφθοῦν τήν ἐγκατάλειψη αὐτή τοῦ Θεοῦ. Ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατοι νά ἐρμηνεύσουν τό φαινόμενο αὐτό

τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τῆς συμμετοχῆς, δηλαδή, στὸν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ. Σ' αὐτόν τὸν σκοπὸ ἀποβλέπει ὁ τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος Παῦλος. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι, σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τῶν ἁγίων μας, σ' αὐτὴν κυρίως τὴν παιδεΐα ἀναφέρεται ὁ Ἀπόστολος. Γιατί ὁ Θεὸς ἐργάζεται κατὰ τρόπον ἀκατανόητο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη λογική.

Στὰ ἔργα τῶν ἁγίων Πατέρων ἡ πνευματικὴ ζωὴ παρουσιάζεται ὅτι ἔχει πολλὰ στάδια. Κυρίως τὰ διακρίνουν σέ τρία, στὴν κάθαρση τῆς καρδιᾶς, στὸν φωτισμὸ τοῦ νοῦ καὶ τὴν θέωση. Ὁ ἅγιος Μάξιμος τὰ ὀνομάζει «πρακτικὴ φιλοσοφία», «φυσικὴ θεωρία» καὶ «μυστικὴ θεολογία». Αὐτὴ ἡ διαίρεση ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ συνεχίζεται στοὺς ἁγίους Πατέρας μὲ ἄλλο ὅμως περιεχόμενο. Ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Χρήστου ἀναπτύσσει τὴν «μέθοδο τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας», περιγράφει τὴν διάκριση τῶν τριῶν φάσεων στὸν θρησκευτικὸ βίον. Ὁ Ἀριστοτέλης διαρίζει τίς φάσεις τοῦ θρησκευτικοῦ βίου στὴν ἠθικὴ, τὴν φυσικὴ καὶ τὴν θεολογία. «Ὁ Ὁριγένης κατὰ τὴν προσφιλεῖ του μεταφορικὴ μέθοδο λέγει ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἀποκτᾷ τὸν Χριστὸν διὰ μὲν τῆς πρακτικῆς ὡς οἰκοδεσπότη, διὰ τῆς φυσικῆς ὡς Βασιλέα καὶ διὰ τῆς θεολογίας ὡς Θεό». Οἱ βαθμίδες τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι τρεῖς, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ «ἐγὼ εἰμί ἡ ὁδὸς (ἠθικὴ) καὶ ἡ ἀλήθεια (φυσικὴ) καὶ ἡ ζωὴ (θεολογία)» (Ἰω. 14,6). Ὁ Εὐάγγελιος ὀρίζει τὸν Χριστιανισμό ὡς «δόγμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς συνεστῶς». Ἡ ἴδια διάκριση παρατηρεῖται στὸν ἅγιον Διάδοχον τὸν Φωτικῆς, στὸν ἅγιον Συμεῶν τὸν νέο Θεολόγον (πού χάρισε τὰ κεφάλαιά του σέ πρακτικά, γνωστικά, θεολογικά) καὶ, ἀκόμη, στὸν ἅγιον Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ, πού χρησιμοποίησε τὴν ἴδια διάκριση στὰ κεφάλαιά του (ἠθικά, φυσικά, θεολογικά).

Μελετώντας ὅμως τὰ ἔργα τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ κυρίως τῶν λεγομένων νηπτικῶν, συναντοῦμε καὶ μίαν ἄλλη διαβάθ-

μιση τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτή ἡ διαβάθμιση εἶναι βαθύτερη χωρίς νά καταργῆ τά προηγούμενα στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Γιατί πράγματι, σύμφωνα μέ τήν ἐμπειρία πολλῶν ἁγίων Πατέρων, ἡ μετάβαση ἀπό τό ἕνα στάδιο στό ἄλλο, γίνεται μέ τήν ἐνέργεια τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ καί μέ τόν πόνο ἀπό τήν στέρηση τῆς Χάριτος μέχρι τῆς ἐκ νέου ἐλεύσεώς της. Ἔτσι μπορούμε, σύμφωνα μέ αὐτά, νά διακρίνουμε τήν πνευματική ζωή σέ τρία στάδια: στήν ἔλευση τῆς Χάριτος, στήν ἀπόκρυψή της ἀπό τόν ἄνθρωπο καί στήν ἐκ νέου ἔλευσή της στήν καρδιά του ἀνθρώπου. Αὐτήν τήν βαθειά πείρα τήν ἐκφράζουν στά ἔργα τους οἱ θεοφόροι Πατέρες καί θά ἐπιχειρήσουμε στήν συνέχεια νά τήν παρουσιάσουμε, ὅσο, θεβαίως, εἶναι δυνατόν.

Ὁ ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος στίς πνευματικές του ὁμιλίες ἀναφέρεται σ' αὐτό τό γεγονός. Γράφει: «Ὁ ἀκούων λόγον ἔρχεται εἰς κατάνυξιν καί μετά τοῦτο, ὑποστελλούσης τῆς χάριτος κατ' οἰκονομίαν πρὸς τό συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ, εἰσέρχεται εἰς γυμνασίαν καί παιδείαν πολέμου καί ποιεῖ πάλην καί ἀγῶνα πρὸς τόν σατανᾶν καί μετά πολλοῦ δρόμου καί ἀγῶνος ἀποφέρεται τά νικητήρια καί γίνεται χριστιανός».

Αὐτή ἡ παρατήρηση εἶναι ἀξιοσημείωτη. Γιατί φανερώνει αὐτό πού ἐλέχθη προηγουμένως, ὅτι, δηλαδή, παιδεία εἶναι ὁ πόλεμος στόν καιρό τῆς ἄρσεως τῆς Χάριτος καί ἀκόμη δείχνει καθαρά ὅτι τά στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς ταυτίζονται μέ τήν ἔλευση, τήν ὑποστολή καί τήν ἐκ νέου ἔλευση τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Μάλιστα, σημειώνει χαρακτηριστικά ὅτι ὁ ἄνθρωπος γίνεται Χριστιανός ὄχι μέ τήν κατάνυξη πού θά δημιουργηθῆ ἀπό τήν ἔλευση τῆς Χάριτος, ἀλλά ἀπό τόν ἀγῶνα πού θά ἀκολουθήσῃ. Τότε ἀποκτᾶ, ὅπως θά λεχθῆ πιό κάτω, πείρα καί γνώση Θεοῦ.

Τήν ἴδια ἐμπειρία ἐκφράζει καί ὁ ἅγιος Σιλουανός ὁ Ἀθωνίτης: «Εἶχε ἔμπειρη γνώση τῆς πνευματικῆς πορείας ὁ Γέροντας. Ἔδειχνε τρία οὐσιώδη στάδια της: πρῶτο, τήν λήψη τῆς

χάρης· δεύτερο, τήν ἄρση της καί τρίτο, τήν ἐπιστροφή τῆς χάρης, τήν ξαναπρόκτησή της μέ ἀγώνα ταπεινώσεως. Πολλοί ἔλαβαν τήν χάρη, κι ὄχι μόνον ἀπ' ὅσους μένουν στήν Ἐκκλησία, ἀλλά κι ἀπ' ὅσους βρίσκονται ἔξω ἀπ' αὐτήν – γιατί δέν ὑπάρχει προσωποληψία στόν Κύριο – ἀλλά κανέναν δέν διεφύλαξε τήν πρώτη χάρη καί μόνο λίγοι τήν ξαναπέκτησαν. Ὅποιος ἀγνοεῖ τήν περίοδο τοῦ δευτέρου ἐρχομοῦ τῆς χάρης, ὅποιος δέν πέρασε τόν ἀγώνα γιά τήν ἐπιστροφή της, αὐτός οὐσιαστικά ἔχει μιᾶ λειψή πνευματική πείρα.

Ὁ Γέροντας Σιλουανός ἦταν πλούσιος, ὄχι μόνον ἀπό τήν προσωπική του ἐσωτερική πείρα, ἀλλά ἦταν καί θεωρητικά καλά καταρτισμένος στήν ἀσκητική γραμματεία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί μέ τήν δωρεά τοῦ Θεοῦ δέν ἦταν μόνο πιστός στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἐπαναλήφθηκε στόν ἴδιο ἢ πείρα τῶν μεγάλων Πατέρων».

Ἄς δοῦμε ὅμως ἀναλυτικότερα αὐτά τά τρία στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

α) Πρώτη ἔλευση τῆς Χάριτος

Ἀπό τά κείμενα τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης βλέπουμε καθαρά τό γεγονός ὅτι ὁ Θεός ἐμφανίζεται μέ διάφορους τρόπους στους Προφήτας. «Πολυμερῶς καί πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεός λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ» (Ἑβρ. ἀ, 1).

Ὁ Θεός συνάπτει μέ τόν κάθε ἄνθρωπο προσωπική διαθήκη. Δέν θέλει νά ἔχουμε γνώσεις γι' Αὐτόν ἀπό τίς μαρτυρίες ἄλλων, ἀλλά ὁ Ἰδιος ἐμφανίζεται καί δίνει τήν δική Του γνώση καί ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾶ δική του προσωπική μαρτυρία περί τοῦ Θεοῦ. Αὐτή ἢ πρώτη προσωπική γνωριμία, μέ τόν Θεό, γίνεται σέ περίοδο πού δέν περιμένει ὁ ἄνθρωπος ἢ ἀκόμα ὕστερα ἀπό ὀδυνηρή ἀναζήτηση. Μπορεῖ ἀκόμη νά συμβῆ σέ ἄνθρωπο πού Τόν πολεμάει. Αὐτό τό βλέπουμε στήν περίπτωση τοῦ Ἀποστόλου

Παύλου, πού βλέπει τόν Θεό, ό ίδιος ό Χριστός εμφανίζεται και συνάπτει προσωπική διαθήκη μαζί του, τήν στιγμή πού εκείνος πορεύεται για νά Τόν πολεμήση. Αύτή ή προσωπική έλευση τής Χάριτος είναι μία ίερή κατάσταση. Ή ψυχή του ανθρώπου, έστω και άμυδρως, γνωρίζει τόν Θεό ως Πρόσωπο. Καταλαβαίνει μέ τήν καρδιά του, τόν νοῦ του, όπως λέγουν οί άγιοι Πατέρες, ότι ό Θεός δέν είναι μία άφηρημένη κατάσταση, ούτε μία άπρόσωπη δύναμη ή μεγάλη άξια, αλλά είναι Πρόσωπο.

Ή πρώτη αύτή έλευση τής Χάριτος του Θεου, πού τήν γεύεται ό καθένας διαφορετικά, είναι ζωή γεμάτη από καρδιακά βιώματα και ζωή μυστικής εὐωχίας. Ό άγιος Διάδοχος ό Φωτικῆς γράφει «ή Χάρις τήν αρχήν έν αισθήσει πολλή τήν ψυχήν τῶ οικείῳ εἶωθε περιαυγάζειν φωτί».

Σέ άλλο σημείο γράφει ό ίδιος: «Γεύει μέν οὖν τό άγιον Πνεῦμα έν αρχαῖς τής προκοπῆς, εἶπερ θερμῶς έρασθῶμεν τής άρετῆς του Θεου, τήν ψυχήν έν πάση αισθήσει και πληροφορία τής γλυκύτητος του Θεου, ίνα έχη ειδέναι ό νοῦς έν ακριβεῖ επιγνώσει τό τέλειον έπαθλον τῶν φιλοθέων πόνων».

Μέ αύτήν τήν πρώτη περίοδο τής έλεύσεως του Θεου λαμβάνουμε ένα κεφάλαιο τής νέας ζωῆς, ένα κεφάλαιο τής Χάριτος. Μᾶς έλκύει ό Θεός προς τόν Έαυτό Του, ώστε μετά από άγῶνες και θυσιές πολλές νά Τόν οικειοποιηθούμε. Σ' αυτόν τόν πόνο, και τόν άγώνα θά αναφερθούμε πιό κάτω. Έδῶ θά πρέπει νά σημειώσουμε ότι αύτή ή νέα περίοδος τής κλήσεως από τόν Θεό, είναι περίοδος γλυκύτητος, εὐφροσύνης πνευματικῆς, περίοδος καρδιακῶν βιωμάτων.

Τήν πασχάλεια αύτή άτμόσφαιρα ζοῦν πολλοί ...

... Σ' αύτήν τήν κατάσταση ό άνθρωπος βρίσκει αυτό πού ή Άγία Γραφή και οί άγιοι Πατέρες ονομάζουν «βαθεία καρδία». Ό νοῦς, επιστρέφοντας στην καρδιά από τήν προηγούμενη διάχυσή του διά τῶν αισθήσεων στόν περιβάλλοντα κόσμο, βρίσκει κατ'

ἀρχάς τό σαρκικό ὄργανο τῆς καρδιᾶς καί στήν συνέχεια εισέρχεται στήν λεγομένη πνευματική καρδιά, δηλαδή στό κέντρο τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Μποροῦμε νά ποῦμε, σύμφωνα μέ τήν διδασκαλία τῶν λεγομένων νηπτικῶν πατέρων, ὅτι ἡ καρδιά εἶναι ὁ χῶρος ἐκεῖνος πού ἀνακαλύπτεται μέ τήν ἐν Χάριτι ἄσκηση καί μέσα στόν ὁποῖο ἀποκαλύπτεται ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Στήν πραγματικότητα ὅταν μιᾶμε γιά πρόσωπο στήν Ἐκκλησία ἐννοοῦμε αὐτόν τόν χῶρο τῆς καρδιᾶς. Πρόσωπο εἶναι «ὁ κρυπτός τῆς καρδιάς ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πνεύματος... ὁ ἐστίν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελής» (Α Πέτρου γ, 4). Ἡ εὔρεση αὐτοῦ τοῦ εὐλογημένου χώρου εἶναι ἀπαραίτητη, γιατί αὐτό συνιστᾷ τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἀββᾶς Παμβῶ σέ σχετική ἐρώτηση ἀπάντησε: «εἰ ἔχεις καρδιάν δύνασαι σωθῆναι». Μέσα στήν καρδιά, πού στήν πατερική θεολογία ταυτίζεται μέ τόν νοῦ, ἐνώνεται ὁ ἄνθρωπος μέ τόν Θεό ἀφοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «Θεός θεοῖς ἐνούμενός τε καί γνωριζόμενος ἐν καρδίᾳ». Ἡ καρδιά τότε γίνεται Ναός ὅπου τελεῖται μία ἀκατάπαυστη θεία Λειτουργία, καί σ' αὐτήν τήν περίπτωση ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἀληθινός ἱερεὺς τῆς θείας Χάριτος, «ἱερατεῖον πνευματικόν», κατὰ τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Σιναΐτη.

Ἡ ἐνωση τοῦ νοῦ - προσοχῆς - μέ τήν καρδιά εἶναι μιᾶ ἐμφανής κατάσταση, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀποδείξεις αὐτῆς τῆς ἐνώσεως. Κυρίως τρεῖς ἀποδείξεις θά ἤθελα στό σημεῖο αὐτό νά ἀναφέρω ...

***

β) Ἄρση τῆς Χάριτος - Πορεία στήν ἔρημο

Αὕτη ὅμως ἡ κατάσταση δέν πρόκειται νά διαρκέση πολύ. Γιά τόν κάθε ἄνθρωπο διάφορος εἶναι ὁ χρόνος παραμονῆς τῆς Χάριτος μέ τήν πρώτη ἔλευση. Αὐτό ἐξαρτᾶται ἀπό διάφορους παράγοντες. Ἀπό τό ζῆλο του, τήν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, τόν τρόπο

ζωής του κλπ. Πάντως, μετά από ένα διάστημα ή Χάρη υποστέλλεται.

Στά έργα τῶν ἁγίων Πατέρων εἶναι γνωστή ἡ κατάσταση αὐτή. Διαφορετική ὅμως εἶναι ἡ ὀρολογία. Ὑποστολή, ἄρση, ἐγκατάλειψη, Θεοεγκατάλειψη, κλπ. Πάντως, πρόκειται γιά τό ἴδιο πράγμα, πού γίνεται γιά διαφόρους λόγους.

Τί εἶναι ὅμως ἡ ἄρση τῆς Χάριτος; Εἶναι πραγματική ἄρση καί ἐγκατάλειψη; Καί πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Θεός νά ἐγκαταλείψει τελείως τόν ἄνθρωπο;

Στό σημεῖο αὐτό οἱ Πατέρες εἶναι ἐκφραστικοί. «Δέν πρόκειται, βέβαια, γιά ἀντικειμενική πλήρη ἀφαίρεση τῆς Χάρης, ἀλλά ὑποκειμενικά ἡ ψυχὴ βιώνει τήν μείωση τῆς ἐνέργειας τῆς χάριτος σάν ἐγκατάλειψη ἀπό τόν Θεό».

Ἡ «θεωρία» τοῦ Θεοῦ κατά διαφόρους βαθμούς μειώνεται καί αὐτήν τήν μείωση ὁ ἄνθρωπος τήν βιώνει ὡς ἐγκατάλειψη Θεοῦ. Ὁ ἅγιος Διάδοχος ὁ Φωτικῆς κάνει λόγο γιά τήν παιδευτική παραχώρηση καί τήν κατά ἀποστροφή. Ἡ πρώτη γίνεται γιά λόγους πού ὁ Θεός θέλει, πού συντελοῦν στήν σωτηρία μας καί στήν παιδεία μας, ἡ δεύτερη γιά τίς ἁμαρτίες μας.

Μέ αὐτά φαίνεται καθαρά ὅτι ἡ Χάρη δέν ἀπομακρύνεται ὀλοσχερῶς ἀπό τόν ἄνθρωπο, ἀλλά κρύπτει τόν ἑαυτό της, καλύτερα, ὑποστέλλει τόν ἑαυτό της, γιά νά δώση τήν δυνατότητα στόν ἄνθρωπο νά παλέψη ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας, νά ἀγωνισθῆ κατά τῶν παθῶν καί νά ἀναζητήση σφοδρῶς τήν ἐκ νέου ἔλευσή της. Αὐτός ὁ ἀγώνας, ὅπως θά ἀποδειχθῆ κατωτέρω, εἶναι ὀδυνηρός καί διαρκεῖ διαφορετικά σέ κάθε ἄνθρωπο. Πάντως, πολλά χρόνια ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται στήν ἔρημο. Αἰσθάνεται σάν νά βαδίζη σέ ἔρημο πνευματική, σέ χώρα πού δέν ὑπάρχει ἡ ζωογόνο πνοή τῆς θείας Χάριτος ...

... Εἶναι σημαντικό νά ἀναφερόμαστε καί νά προσπαθοῦμε νά ἐξηγήσουμε αὐτήν τήν περίοδο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, γιατί πολ-

λοιί τήν διέρχονται, αλλά δέν γνωρίζουν τί ἀκριβῶς εἶναι αὐτή ἡ κατάσταση. Φθάνουν μέχρι τελείας ἀπελπισίας, ἀγνοοῦντες τόν χαρακτήρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀγνοοῦντες τήν παιδεία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι τά χάνουν, ἀπελπίζονται. Ὑπάρχουν περιπτώσεις πού μοναχοί ἐγκαταλείπουν τήν μοναχική τους ζωή καί φεύγουν στόν κόσμο παραβαίνοντας τίς ὑποσχέσεις πού ἔδωσαν στόν Θεό κατά τήν μοναχική κουρά. Ἄλλοι τρέχουν στούς ψυχιάτρους, γιά νά λάβουν ἐρμηνεῖα τῶν καταστάσεων αὐτῶν καί μερικοί ἀκόμη παραφρονοῦν.

Σ' ὄλους αὐτούς λέμε ὅτι εἶναι μιά φυσική κατάσταση. Ὅλοι ὅσοι ἀγωνίζονται τόν καλό ἀγῶνα διέρχονται ἀπό αὐτόν τόν πειρασμό. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἀποκτοῦν πείρα πνευματική. Γι' αὐτό χρειάζεται ὑπομονή πολλή, προσευχή ἔντονη καί σύντονη. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Εἰ παιδεῖαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῶν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστίν υἱός ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δέ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγονάσι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστε καί οὐχ υἱοί» (Ἑβρ. Ιβ, 7-9).

***

γ) Ἡ ἐκ νέου ἔλευση τῆς Χάριτος

Ἡ ἐκ νέου ἔλευση τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐξάγει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν πνευματική ἔρημο τήν ὁποία περνοῦσε προηγουμένως καί ἀκόμη περισσότερο τόν ἐλευθερώνει ἀπό ἕνα πνευματικό ἄδη στόν ὁποῖο βρισκόταν. Καί φυσικά ὁ ἄδης εἶναι ὁ τόπος ἐκεῖνος πού δέν εἰσχωροῦν οἱ ἀκτίνες τῆς ἀκτίστου Χάριτος, ἢ καλύτερα βιώνονται ὡς φωτιά. Ὁ ἄδης τῆς προσωπικῆς ζωῆς γίνεται πάμφωτος μέ τήν ἔλευση τῆς Χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως τότε ὁ Χριστός μέ τήν κάθοδό Του στόν ἄδη ἐλευθέρωσε τούς δικαίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἔτσι καί τώρα ὁ ἴδιος ἀνασύρει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ἰδιότυπη πνευματική νέκρωση. Ἡ φωτιά τῆς κολάσεως καί τῆς ἀπελπισίας, πού προηγουμένως τόν κατέκαιε, τώρα μεταβάλλεται

λεται σέ φῶς αἰώνιας ζωῆς. Ἀντιλαμβάνεται καλά τήν διαφορά μεταξύ τῆς ἐγκεφαλικῆς γνώσεως καί τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, γιατί ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ προσφέρεται μέ τόν φωτισμό τοῦ νοῦ καί τήν θεωρία τοῦ Θεοῦ.

Τότε ἀποκτᾶ ἐσωτερική ἡρεμία πού δέν κλονίζεται, δέν ἐπηρεάζεται ἀπό τίποτε τό ἐξωτερικό. Ὅλα τά ψυχολογικά μετατρέπονται σέ πνευματικά βιώματα. Ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ ἐνώνεται μέ τήν φύση τοῦ ἀνθρώπου καί τήν καθιστᾶ φῶς.

Ἐνῶ ἀπό τίς προηγούμενες καταστάσεις βιώνει ὁ ἄνθρωπος ἔντονες μεταπτώσεις καί ἀλλαγές, ἄλλοτε φωτιά καί ἄλλοτε φῶς, τώρα ζῆ μιᾶ πνευματική ἰσορροπία.

Ἡ ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου ἔχει θεραπευθῆ. Ἡ πάλη μέ τόν Θεό παύει νά ὑπάρχη. Ἡ ψυχή γνωρίζει καλά τόν Θεό. Ἐνῶ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῶν ἀμαρτωλῶν, ἐν τούτοις ταυτόχρονα αἰσθάνεται ὅτι ἔχει ἀναγεννηθῆ καί ἔχει τήν βεβαιότητα ὅτι κάποιος ἄλλο σῶμα ἀμάρτησε, κάποιος ἄλλος ἄνθρωπος διέπραξε πράγματα πού συνιστοῦν τήν ἀμαρτία. Καί πραγματικά εἶναι ἄλλος ἄνθρωπος, ἀφοῦ τώρα ὑπάρχει ὁ νέος, ὁ ἀναγεννημένος ἄνθρωπος. Τό σῶμα μεταμορφώνεται καί μπορεῖ νά ἀντέξῃ τήν καινούρια ζωή. Γενικά αἰσθάνεται μιᾶ βαθυτάτη ἡρεμία καί ἰσορροπία πνευματική. Ὁ Χριστός γίνεται ζωή του καί ἐντρέφειμά του. Παρά τήν ἀναξιότητά του αἰσθάνεται ὅτι εἶναι μέλος τοῦ ἀναστημένου σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Σ' αὐτήν τήν κατάσταση ὁ ἄνθρωπος καθίσταται θεολόγος ἢ μᾶλλον πηγῆ θεολογίας. Τότε ἡ θεολογία πηγάζει, ἀναβλύζει ἀπό ὅλη τήν ὑπαρξη. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος γράφει: «Ἀύξεις φόβου, ἀρχῆ ἀγάπης· τέλος δέ ἀγνείας, θεολογίας ὑπόθεσις. Ὁ Θεῶ τελειῶς τάς αἰσθήσεις ἐνώσας, τούς λόγους αὐτοῦ μυσταγωγεῖται ὑπ' αὐτοῦ· τούτων γάρ μή συναφθέντων, χαλεπόν περί Θεοῦ διαλέγεσθαι. Ἐνούσιος μέν Λόγος, τελειοῖ ἀγνείαν, παρουσία ἑαυτοῦ νεκρώσας τόν θάνατον· τούτου δέ νεκρωθέντος, ὁ τῆς

θεολογίας μαθητής πεφώτισται. Ὁ Λόγος Κυρίου, ὁ ἐκ Κυρίου Πατρός, ἀγνός διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος. ὁ γὰρ Θεὸν μὴ γνούς, στοχαστικῶς ἀποφθέγγεται. Ἀγνεία μαθητὴν θεολόγον εἰργάσατο, δι' ἑαυτοῦ κρατύναντα τῆς Τριάδος τὰ δόγματα».

Αὐτός πού πέρασε ἀπὸ αὐτὴν τὴν πορεία γίνεται «βιβλὸς τοῖς ἄλλοις θεόπνευστος» κατὰ τὸν λόγο τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου.

Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν περάσῃ ἀπὸ αὐτὰ τὰ στάδια, κατὰ τὸν λόγο τοῦ ἁγίου Μακαρίου πού ἀναφέραμε στὴν ἀρχή, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρῆται Χριστιανός. Τότε «γίνεται Χριστιανός». Πολύ περισσότερο δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ κάποιος ἱερεύς, πνευματικὸς πατέρας, ἂν δὲν γνωρίσῃ τίς ἐλεύσεις, τίς ἀποκρύψεις καὶ τίς ἐκ νέου ἐλεύσεις τῆς θείας Χάριτος. Διότι τότε θά ἔχῃ ἀκρωτηριασμένη πνευματικὴ πείρα. Βέβαια εἶναι δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν ὄντας στὴν ἔρημο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, δηλαδὴ στὴν περίοδο τῆς ἄρσεως τῆς Χάριτος. Αὐτὸ γίνεται μὲ τούς περισσότερους Χριστιανούς. Παρὰ ταῦτα, ἂν κἀνὴ ὑπομονὴ καὶ ἂν διαθέτῃ ἐπιμονή, θά εἰσέλθῃ καὶ αὐτός στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔγινε μὲ τὸν Μωϋσῆ. Δὲν εἰσῆλθε στὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ εἶναι ὁ Μέγας Μωϋσῆς πού ἔχει τόση δόξα, ἀφοῦ ἐμφανίσθηκε καὶ κατὰ τὴν Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ παιδεία τοῦ Θεοῦ. Δὲν πρόκειται γιὰ λογικὴ γνώση καὶ ἀποστήθιση ἀγιογραφικῶν καὶ πατερικῶν χωρίων, ἀλλὰ γιὰ προσωπικὴ γνώση τῆς ἐλεύσεως τῆς Χάριτος καὶ τῆς ἄρσεώς της. Αὐτὴ ἡ παιδεία δὲν ἔχει σχέση μὲ Σχολεῖα καὶ βιβλία, ἀλλὰ μὲ τὴν παραμονὴ μας στὴν ὅλη ἀτμόσφαιρα τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως.

Πρέπει νὰ εὐχόμεσθε στὸν Θεὸ νὰ ἀνοίξῃ τὸν δρόμον τῆς γνώσεώς Του, νὰ ἀποκτήσουμε αὐτὴν τὴν παιδεία, ἔστω κι ἂν περάσουμε ἀπὸ τόσες πνευματικὲς ὁδύνες. Συγχρόνως πρέπει νὰ Τὸν παρακαλοῦμε νὰ μὴ μᾶς ἐγκαταλείπῃ τε-

λείως, αλλά νά μάς δίνη παρηγοριά καί παράκληση αὐτές τίς ὥρες, ὥστε νά μπορέσουμε νά ἀντέξουμε στό μεγάλο βάρος τῶν θλίψεων.

Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ διέρχεται ἀπὸ μυστηριώδεις ὁδούς. Ἡ παιδεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκατανόητη γιὰ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ καί γιὰ τὰ κριτήρια τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ εἶναι ἡ μόνη ἀσφαλὴς μέθοδος γιὰ τὴν θεοκοινωνία.